

Permisjoner

Denne artikkelen er ment å gi en oversikt over de vanligste typene permisjoner for arbeidstakere. Av den grunn vil ikke alle vilkår og forutsetninger bli behandlet.

Hva er permisjon?

En permisjon er et lovlig, midlertidig fravær fra arbeidet. Under en permisjon er arbeidstaker midlertidig unntatt fra arbeidsplikten mens arbeidsgiver som hovedregel er midlertidig unntatt fra lønnsplikten. Vanligvis er en permisjon initiert av arbeidstaker.

En permisjon kan være kort eller langvarig og den kan oppstå som følge av rett etter en lov, med bakgrunn i tariffavtale eller lignende (som «mønsteravtalen»/veiledende avtale mellom privatpraktiserende tannleger og deres sekretærer) eller etter avtale mellom arbeidsgiver og arbeidstaker.

Permisjon kan være lønnet eller ulønnet. I den grad den er lønnet, vil retten til lønn under permisjon vanligvis være å finne i folketrygdlovens bestemmelser. Lovbestemt rett til å få fri fra arbeidet er å finne i arbeidsmiljølovens bestemmelser.

Permisjon etter arbeidsmiljøloven (aml.)

Svangerskapskontroll aml. § 12–1

For svangerskapskontroll har gravid arbeidstaker rett til fri uten trekk i lønn dersom kontrollen ikke med rimelighet kan gjennomføres utenfor arbeidstiden. Her skal altså arbeidsgiver betale vanlig lønn også ved arbeidstakers fravær.

Svangerskapspermisjon aml. § 12–2

En gravid arbeidstaker har rett til permisjon i minimum tre uker og maksimalt 12 uker før fødselen. Det er kvinnen selv som bestemmer om hun vil ta ut permisjon utover de tre obligatoriske ukene før fødselen. Alt uttak utover tre uker reduserer permisjonstiden etter fødselen tilsvarende.

Rett til stønad fra folketrygden innvilges tidligst fra 12 uker før forventet fødsel.

Omsorgspermisjon aml. § 12–3

I forbindelse med fødselen har far rett til to ukers omsorgspermisjon for å bistå mor. Dersom foreldrene ikke bor sammen kan en annen bistå moren og få overført omsorgspermisjonen til seg. Omsorgspermisjon gis også ved adopsjon og for fosterforeldre.

Omsorgspermisjon gir ingen lovbestemt rett til lønn. Tariffavtaler og lignende gir i mange tilfeller arbeidstaker rett til lønn fra arbeidsgiver i permisjonstiden.

Fødselspermisjon aml. § 12–4

Etter fødsel skal moren ha permisjon de første seks ukene. Med legeattest kan kvinnen kreve å komme tilbake tidlige- re dersom det er det beste for henne.

Foreldrepermisjon aml. § 12–5

Foreldrene har rett til permisjon i til sammen 12 måneder. Permisjonstiden inkluderer tiden for kvinnens svangerskapspermisjon (§ 12–2) og fødselspermisjon (§ 12–4).

Fra 1. juli 2014 skjer det en endring i regelverket ved at fedrekvoten reduseres fra 14 uker til 10 uker. Endringen gjelder for barn født etter ikrafttredelsesdatoen. Både mor og far skal ha en kvote på 10 uker hver og resten skal de fordele etter eget ønske. I den 10 ukers mødrekvoten er inkludert de seks første ukene etter fødsel.

Hver av foreldrene har i tillegg rett til ytterligere permisjon i inntil 12 måneder for hver fødsel. Permisjonen må tas ut i umiddelbar fortsettelse av den lovfestede foreldrepermisjonen og foreldrene kan velge å ta ut denne permisjonen samtidig, § 12–5 (2). Permisjonen er ulønnet.

Permisjon for adoptivforeldre og fosterforeldre § 12–5 (4)

Adoptiv- og fosterforeldre har på samme måte som ved fødsel rett til foreldrepermisjon i inntil 12 måneder etter omsorgsovertagelse, eventuelt så lenge det betales foreldrepenger fra trygden. Det samme gjelder for en som får tildelt foreldreansvar.

Delvis permisjon aml. § 12–6

Arbeidstaker og arbeidsgiver kan inngå avtale om kombinasjon av fødsels- og adopsjonspermisjon med redusert arbeidstid. Retten kan benyttes av den ene eller begge foreldre og kan tas samtidig eller etter hverandre.

Ammefri aml. § 12–8

Kvinne som ammer barnet sitt har rett til fri for å amme. Det gis permisjon med lønn for nødvendig tid inntil en time per dag for arbeidstaker med minst syv timers arbeidstid

Permisjon ved barn og barnepassers sykdom aml. § 12–9

Rett til permisjon for nødvendig tilsyn ved barns eller barnepassers sykdom gjelder til og med det kalenderår barnet fyller 12 år. En arbeidstaker som har omsorg for barn har rett til inntil 10 dagers permisjon hvert kalenderår eller inntil 15 dager dersom arbeidstakeren har omsorg for mer enn to barn. Arbeidstaker som er alene om omsorgen for barn har rett til dobbelt så mange permisjonsdager som det som er nevnt over. En deltidsansatt har samme rettighet som en fulltidsansatt; det betyr at en arbeidstaker har rett til 10 dager permisjon selv om vedkommende kun arbeider annenhver dag. Permisjonen er lønnet jf. folketrygdloven § 9–5.

Permisjon ved omsorg for og pleie av nærstående aml. § 12–10

En arbeidstaker som pleier nærstående i hjemmet i livets slutfase har rett til

opptil 60 dagers permisjon. NAV tilstår pleiepenger etter folketrygdloven § 9–12.

Arbeidstaker har rett til permisjon i inntil 10 dager per kalenderår for å gi nødvendig omsorg til foreldre, ektefelle, samboer eller registrert partner. Det samme gjelder nødvendig omsorg for kronisk sykt barn fra og med kalenderåret etter at barnet er fylt 18 år når arbeidstaker har hatt denne omsorgen etter § 12–9. Permisjonen er ulønnet.

Utdanningspermisjon aml § 12–11

Arbeidstaker som har vært i arbeidslivet i minst tre år og som har vært ansatt minst to år hos den arbeidsgiver det søkes om utdanningspermisjon fra, har rett til hel eller delvis permisjon i inntil tre år for å delta i relevant og organisert utdanning. Annen utdanning enn grunnskole eller videregående opplæring må dessuten være yrkesrelatert. Det er ikke krav om at utdanningen skal ha relevans for det yr-

ket som utøves. Dersom permisjonen vil være til hinder for arbeidsgivers ansvarlige planlegging av drift og personaldisponering, kan arbeidsgiver avslå søknaden. Permisjonen er ulønnet.

Permisjon ved militærtjeneste mv. aml § 12–12

Arbeidstaker har rett til permisjon for å avtjene pliktig eller frivillig militærtjeneste samt for eksempel siviltjeneste. Det samme gjelder frivillig tjenestegjøring i internasjonale fredsoperasjoner organisert av norske myndigheter. Permisjonen er ulønnet.

Permisjon for offentlige verv aml § 12–13

Dette er en permisjonsrett som gjør det mulig for arbeidstaker å oppfylle lovbestemt møteplikt i offentlige organer så som møter i kommunestyret eller som stortingsrepresentant. Arbeidsgiver kan ikke motsette seg permisjonen

selv om den er til ulempe for driften. Permisjonen er ulønnet.

Permisjon ved religiøse høytider aml § 12–15

Arbeidstaker som ikke er medlem av Den norske kirke har rett til fri i inntil to dager per år i forbindelse med egne religiøse høytider. Permisjonen er ulønnet.

Permisjon etter tariffavtale eller annen avtale

Mønsteravtalen/veiledende avtale for tannhelsesekretærer gir i likhet med de fleste tariffavtaler rett til korte velferdspermisjon i forbindelse med en del nevnte hendelser som begravelse, legebesøk, barns skolestart og så videre. I de fleste tilfeller skal permisjon gis uten trekk i lønn.

*Lin Muus Bendiksen,
seniorkonsulent, NTF*